

الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ
الْحَمْدُ لِلَّهِ

معاونت پژوهش

- سرشناسه: ناصری داوودی، عبدالمجید، ۱۳۴۳ -
عنوان و نام پدیدآور: تاریخ تشیع در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم)
مشخصات نشر: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)، ۱۳۹۴.
نام کتاب: تاریخ تشیع در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم)
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۱۹۵-۴۳۲-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیپای مختصر
یادداشت: فهرست‌نویسی کامل این اثر در نشانی:
<http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است
یادداشت: چاپ قبلی: مرکز جهانی علوم اسلامی، ۱۳۸۶.
یادداشت: چاپ دوم.
یادداشت: کتابنامه.
یادداشت: نمایه.
شناسه افزوده: جامعة المصطفی (ع) العالمية.
مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی (ع)
شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۱۴۸۴۴

تاریخ تشیع در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم)

عبدالمجید ناصری داوودی

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

تاریخ تشیع در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم)

مؤلف: عبدالمجید ناصری داوودی

چاپ دوم: ۱۳۹۴ ش / ۱۴۳۶ ق

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۲۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۳۰۰

همه حقوق برای ناشر محفوظ است.

● قم، چهارراه شهدا، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸. تلفکس: ۰۲۵-۳۷۸۳۹۳۰۵۹
● قم، بلوار محمدامین، سه‌راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۰۶ - فکس: ۰۲۵-۳۲۱۳۳۱۴۶

pub.miu.ac.ir miup@pub.miu.ac.ir

با سپاس از دست‌اندرکارانی که ما را در تولید این اثر یاری رساندند.

- مدیر انتشارات: عباس ثقفی
- مدیرت تولید: روح‌الله سلمانی
- ناظر تولید: جعفر قاسمی ایهی
- ناظر فنی: محمدباقر شکری
- ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
- ناظر چاپ: نعمت‌الله یزدانی
- صفحه‌آرایی: محمد خسرو بیگی
- آماده‌سازی: محسن خلیلیان

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده است که پاسخگویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید؛ از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شود.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا می‌کند که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث با اندیشه‌های والا و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز

این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد. در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی، سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی اند.

«جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

«مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند عبدالمجید ناصری داوودی مؤلف کتاب تاریخ تشیع در افغانستان (از آغاز تا قرن هفتم) و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

فهرست

- پیشگفتار ۱۵
۱. کلیات و مفاهیم ۱۹
- موقعیت ۱۹
- جمعیت افغانستان ۲۰
- اقوام افغانستان ۲۱
۱. هزاره ۲۲
۲. تاجیک ۲۹
۳. پشتون ۳۲
۴. ترک‌تبارها ۳۵
۵. دیگر اقوام ۳۷
- اقلیت‌های دینی افغانستان ۴۰
- عنوان و جغرافیای تاریخی افغانستان ۴۱
۱. مفهوم‌شناسی عنوان خراسان ۴۱
۲. جغرافیای تاریخی خراسان ۴۳
۳. جغرافیای خراسان پس از ورود اسلام ۴۷
- تفکیک سلطه سیاسی و حدود جغرافیایی خراسان ۵۰
۱. خراسان از آغاز غزنویان تا پایان تیموریان ۵۲

- ۵۵..... ۲. خراسان در عهد تیموریان (۹۱۱۷۸۲ق)
- ۵۶..... ۳. افغانستان در چهار قرن اخیر
- ۵۸..... مفاهیم و مراحل تشیع و شیعه
- ۵۸..... ۱. واژه شیعه
- ۶۱..... ۲. مبانی دینی و فکری تشیع
- ۶۲..... ۳. مهم ترین تفاوت اعتقادی و مذهبی شیعه
- ۶۳..... ۴. علی بن ابی طالب علیه السلام، جانشین پیامبر صلی الله علیه و آله
- ۶۵..... ۵. پیدایش شیعه و فرقه های آن
- ۶۷..... ۶. واژه شیعه در صدر اسلام
- ۶۹..... ۷. دیگر ویژگی های شیعه
- ۷۰..... ۸. نام ها و فرقه های شیعه
- ۷۴..... ۹. تفاوت رویکرد سیاسی و اجتماعی فرقه های شیعه
- ۷۷..... ۲. ایالت غور؛ ورود تشیع
- ۷۷..... جغرافیای غور
- ۸۳..... غور و تشیع
- ۸۶..... ارزیابی کفر غوریان
- ۹۷..... افتخار جاویدان
- ۹۹..... طرح اتهام ارتداد
- ۱۰۰..... مشارکت در براندازی امویان
- ۱۰۳..... شرایط غور و تشیع آن
- ۱۰۵..... غور و مذهب اسماعیلیه
- ۱۰۷..... اسلام گستری یا شیعه ستیزی سلطان محمود غزنوی در غور
- ۱۰۹..... بازگشت اسماعیلیه به غور
- ۱۱۲..... تأملی در مذهب حاکمان غور
- ۱۱۷..... ۳. تشیع در سیستان
- ۱۱۷..... شناسنامه سیستان
- ۱۲۰..... زرنگ، مرکز سیستان و بصره خراسان
- ۱۲۲..... ورود تشیع به سیستان

- ۱۲۲.....نخستین نشانه گرایش به تشیع
- ۱۲۳.....ورود علی علیه السلام به صحنه فتوحات
- ۱۲۵.....واکنش مردم سیستان به فاجعه کربلا
- ۱۲۶.....ارتباط مردم سیستان با ائمه علیهم السلام
- ۱۲۶.....ابومحمد حرزبن عبدالله سجستانی کوفی و ترویج تشیع
- ۱۲۸.....حاکم شیعی بست
- ۱۳۰.....ورود تشیع اسماعیلیه به سیستان
- ۱۳۱.....قندهار و زمینه تشیع
- ۱۳۲.....کابل و تشیع
- ۱۳۴.....تشریف به محضر امام زمان علیه السلام
- ۱۳۶.....مهاجرت علویان و گسترش تشیع در سیستان
- ۱۳۶.....بست، مرکز جذب علویان در سیستان
- ۱۳۷.....بست، گذرگاه شیعیان
- ۱۳۷.....سادات موسوی در بست
- ۱۳۸.....سادات عمری علوی و حضور چشمگیرتر
- ۱۴۰.....ورود پیک فاطمیان مصر به بست
- ۱۴۰.....نقبای شیعی در شهرهای سیستان
- ۱۴۲.....۱. ابوالقاسم اسماعیل بن احمد بستی (م ۴۲۰ق)
- ۱۴۳.....۲. خاندان رنجی و تشیع
- ۱۴۴.....شیعیان مهاجر در غزنین و کابل
- ۱۴۵.....حضور گسترده سادات عمری در غزنین و اطراف آن
- ۱۴۶.....شیعیان زیدی در غزنین
- ۱۴۶.....سادات حنفی در غزنین
- ۱۴۷.....ادعای سیادت در غزنین و راهکار نقیب سادات
- ۱۴۸.....تنها امام زاده حسنی در منطقه
- ۱۴۹.....ادامه تشیع در غزنین و کابل
- ۱۵۱.....راه رهایی از ستم غزنوی
- ۱۵۲.....نفوذ سیاسی تشیع به دربار غزنوی در قرن ششم

- برخی عالمان شیعه در غزنین و کابل ۱۵۵
۱. ابوالمعالی محمد بن نعمت علوی فقیه بلخی ۱۵۵
۲. سید جمال‌الدین حسن علوی (م ۵۰۰ق) ۱۵۶
۳. ابوالقاسم فردوسی طوسی (م ۴۱۰ق) ۱۵۷
۴. خاندان واعظ غزنوی ۱۶۰
۵. علی بن حسین واعظ غزنوی (م ۵۴۸ق) ۱۶۱
۶. ابومحمد سید حسن غزنوی ۱۶۲
۷. ابوالفتح احمد بن علی واعظ غزنوی (م ۶۱۸ق) ۱۶۲
۸. مجدالدین سنائی غزنونی (۵۴۳-۶۱۲ق) ۱۶۴
۹. ابوریحان بیرونی و تشیع ۱۶۸
۴. سرزمین بلخ و تشیع ۱۷۱
- گذشته جغرافیایی بلخ ۱۷۱
- ورود تشیع به بلخ ۱۷۶
- تشیع بلخ در عصر امام باقر علیه السلام ۱۷۸
- راوی شیعه، پایه‌گذار عرفان در بلخ ۱۷۹
- پراکنده شدن بستگان امامان علیهم السلام در خراسان ۱۸۰
- دیگر راویان امام باقر علیه السلام ۱۸۱
- قیام زید و واکنش مردم خراسان ۱۸۲
- آمدن حضرت یحیی علیه السلام؛ تأکید بر آمادگی خراسانیان ۱۸۴
- عواطف مردم خراسان به اهل بیت علیهم السلام ۱۸۷
- بازتاب شهادت حضرت یحیی در خراسان ۱۸۹
- استفاده عباسیان از احساسات شیعی مردم ۱۹۱
- قیام ابومسلم خراسانی و بسیج مردم خراسان ۱۹۳
- قیام مردم بخارا ۱۹۵
- امام جعفر صادق علیه السلام و شیعیان بلخ ۱۹۶
- امارت دعبل خزاعی بر سمنگان ۱۹۸
- حضور امام رضا علیه السلام و تقویت شیعیان ۱۹۹

۲۰۰	اصحاب بلخی امام رضا <small>علیه السلام</small> .....
۲۰۳	جبریل بن احمد فاریابی.....
۲۰۳	خاندان برمکی و تشیع.....
۲۰۵	مهاجرت سادات و گسترش تشیع در بلخ.....
۲۰۸	سادات دروغین.....
۲۰۹	بلخ از شهادت امام رضا <small>علیه السلام</small> تا آغاز غیبت کبرا.....
۲۱۰	برخی یاران خراسانی ائمه <small>علیهم السلام</small> .....
۲۱۲	۱. محمد بن حسن صیرفی و وکالت حضرت حجت.....
۲۱۶	۲. قیام محمد بن قاسم در طالقان (۲۱۹ق).....
۲۱۹	بلخ و مهاجرت گسترده شیعیان.....
۲۱۹	۱. نخستین علوی مهاجر.....
۲۱۹	۲. سادات حسنی در بلخ.....
۲۲۰	۳. سادات حسینی.....
۲۲۱	۴. صاحب اصلی مرقد معروف به روضه امام علی <small>علیه السلام</small> در بلخ.....
۲۲۵	تشیع زیدی در بلخ.....
۲۲۵	علویان موسوی در بلخ.....
۲۲۶	سادات عمری بلخ.....
۲۲۸	شهرهای اطراف بلخ.....
۲۲۸	۱. طالقان و روستاق.....
۲۲۹	۲. جوزجان و منجوران.....
۲۲۹	۳. طخارستان.....
۲۳۱	۴. ولوالج.....
۲۳۲	۵. بدخشان.....
۲۳۲	تشیع در بلخ در قرن چهارم.....
۲۳۳	عزیمت شیخ صدوق به بلخ (۳۶۸ق).....
۲۳۵	ایلاق بلخ.....
۲۳۷	گسترش فزاینده مذهب تشیع.....
۲۳۸	اسماعیلیه در بلخ و توابع آن.....

۱. ورود اسماعیلیه به دربار سامانیان ۲۴۲
۲. گرایش خاندان بوعلی سینا به اسماعیلیه ۲۴۳
۳. شیخ الرئیس و تشیع ۲۴۴
۴. حکیم و شاعر مشهور، ناصر خسرو بلخی (۴۱۳۹۴ق) ۲۴۹
- ورود تشیع به بدخشان ۲۵۰
- ابومحمد حسن بن علی حسینی بلخی (م ۵۲۳) ۲۵۳
۵. هرات و تشیع ۲۵۵
- گذشته هرات ۲۵۵
- هرات و تشیع ۲۵۹
- نقش جعدة بن هبیره در تشیع هرات ۲۵۹
- هرات و اصحاب ائمه اطهار علیهم السلام ۲۶۰
- رشد تشیع در هرات با ورود امام رضا علیه السلام به خراسان ۲۶۱
- هرات و نهضت های شیعی ۲۶۲
۱. قیام عبدالله بن معاویه بن عبدالله بن جعفر ۲۶۳
۲. طاهریان پوشنگی و مذهب تشیع (۲۵۹۲۰۵ق) ۲۶۴
۳. مذهب طاهریان در نظر استاد مطهری ۲۶۷
۴. مهاجرت شیعیان به هرات ۲۶۹
۵. نخستین شهید تشیع در هرات ۲۷۰
۶. مصرخ، نشان حضور تشیع ۲۷۱
- هرات گذرگاه سادات به شمال خراسان ۲۷۲
- علویان مهاجر به هرات ۲۷۳
۱. سادات حسینی در هرات ۲۷۳
۲. سادات عمری در هرات ۲۷۶
۳. نقیب هرات و دیگر سادات عمری ۲۷۷
۴. سادات حسنی هرات ۲۷۸
۵. سادات موسوی هرات ۲۷۸
۶. سادات زیدی در هرات ۲۸۰
- تشیع در مرو ۲۸۱

- ۲۸۴ ..... برخی نام‌آوران شیعه در مرو
- ۲۹۱ ..... برخی دانشمندان شیعی هرات از قرن پنجم تا هفتم
- ۲۹۱ ..... ۱. سید ابوطالب یحیی حسینی هروی
- ۲۹۱ ..... ۲. شیخ ابوعبدالله حسین پوشنگی
- ۲۹۲ ..... ۳. سید ابوالمعالی جعفر بن حیدر هروی (م ۴۸۱ق)
- ۲۹۳ ..... ۴. سید ابوالحسن اسماعیل بن الحسین هروی (۵۰۷.۴۰۹ق)
- ۲۹۴ ..... ۵. علامه سید ابومحمد حسن موسوی هروی
- ۲۹۴ ..... ۶. شیخ غانم عصمی هروی
- ۲۹۵ ..... ۷. ناصر بن علی هروی (م ۴۶۴ق)
- ۲۹۵ ..... ۸. علی بن یعلی هروی (م ۵۲۷ق)
- ۲۹۶ ..... ۹. مرتضی بن محمد علوی (م ۵۵۱ق)
- ۲۹۶ ..... ۱۰. علی بن حمزه هروی
- ۲۹۷ ..... ۱۱. اسماعیل بن علی موسوی هروی (م ۵۸۹ق)
- ۲۹۷ ..... ۱۲. دیگر عالمان شیعی هرات
- ۲۹۹ ..... ۶. روابط شیعیان و اهل سنت در افغانستان
- ۳۰۰ ..... میان‌تعامل
- ۳۰۰ ..... ۱. مشترکات اعتقادی
- ۳۰۰ ..... ۲. اشتراکات فرهنگی
- ۳۰۱ ..... ۳. اشتراك سرزمینی
- ۳۰۲ ..... ۴. اوضاع سیاسی و نظامی
- ۳۰۳ ..... ۵. ضرورت‌های اجتماعی و اقتصادی
- ۳۰۴ ..... ۶. دشمنان خارجی
- ۳۰۵ ..... مهم‌ترین رویکردهای تعامل شیعیان با اهل سنت
- ۳۰۵ ..... ۱. تأکید بر اصول مشترك
- ۳۱۳ ..... ۲. احترام به عقاید اهل سنت
- ۳۲۰ ..... ۳. برقرار کردن روابط آموزشی و علمی
- ۳۲۴ ..... ۴. گزینش مناظره به جای مکابره
- ۳۳۲ ..... ۵. همگرایی در برابر دشمن مشترك

- ۳۳۷..... ۶. ثبات فکری و عدم فرقه‌گرایی
- ۳۴۰..... ۷. پیوند دودمانی
- ۳۴۳..... ۷. عوامل نفوذ و گسترش تشیع در افغانستان
- ۳۴۴..... وضعیّت فرهنگی. سیاسی
- ۳۴۷..... دوری از مرکز خلافت
- ۳۴۸..... محبوبیت خاندان رسالت
- ۳۵۲..... ۱. حقانیت اهل بیت علیهم‌السلام
- ۳۵۲..... ۲. مظلومیت اهل بیت علیهم‌السلام
- ۳۵۶..... ۳. پیش‌زمینه و تفکر تاریخی
- ۳۵۸..... ۴. عدالت‌مداری اهل بیت علیهم‌السلام و ستم‌پیشگی امویان و عباسیان
- ۳۶۲..... ۵. مهاجرت و مجاهدت علویان
- ۳۸۱..... ۶. حضور امام رضا علیه‌السلام در خراسان
- ۳۸۵..... ۷. رویکرد مسالمت‌آمیز و فرهنگی
- ۳۸۹..... نمایه
- ۴۱۷..... کتابنامه

پیشگفتار

تشیع در افغانستان تا این اواخر نه تنها برای مردم دیگر کشورهای جهان، بلکه فراز و فرود تاریخی و انواع دگرگونی‌های آن طی قرون متمادی یعنی از پیدایش تا تثبیت و گسترش، سپس سیر آن تا کنون برای بسیاری از ارباب دانش افغانستان نیز، جزو مجهولات به شمار می‌رفت و ابعاد گوناگون تاریخ این مذهب و ویژگی‌های پیروان آن در افغانستان، یکی از ناشناخته‌ترین مقوله‌ها به شمار می‌آمد.

با همه تلاش‌های قابل‌ارجی که در سال‌های اخیر در این وادی چهره بسته است - به‌ویژه به دنبال برآمدن نظام مارکسیستی موسوم به جمهوری دموکراتیک خلق افغانستان پس از پیروزی کودتای ۷ ثور ۱۳۵۷ش و در پی آن تجاوز ارتش سرخ بلوک کمونیستی به خصوص اتحاد جماهیر شوروی سابق و مقاومت همه‌جانبه مردم افغانستان در برابر آن که نام افغانستان و مجاهد مردان آن را در جهان طنین‌انداز نمود و شیعیان هزاره نیز به دلیل پیشگامی در قیام اسلامی برضد رژیم کابل و نیروهای اشغالگر و آزادی مناطق خود در رسانه‌های بین‌المللی و منطقه‌ای راه یافتند - هنوز درباره گذشته تشیع در افغانستان در آغاز راه قرار داریم و می‌توان گفت کاری صورت نگرفته است.

برای درک بهتر و روشمند تاریخ تشیع در افغانستان ضرورت دارد پیش از پرداختن به روند تاریخی مذهب تشیع در این سرزمین، به تعیین محدوده افغانستان و برخی موضوعات و واژه‌های کلیدی دیگرپردازیم و با آگاهی لازم و آمادگی کافی موضوع را پی‌گیریم؛ هرچند که حجم مطالب برخی عنوان‌ها، بیش از توضیحات ضروری و متعارف کلید واژه‌ها شود.

در این نوشتار با واژه‌ها و مسائل اساسی فراوان سروکار داریم که دانستن برخی از آنها در تحصیل چشم‌اندازی روشن درباره این موضوع کمک شایانی می‌کند؛ از این رو در ادامه به مهم‌ترین آنها می‌پردازیم که عبارتند از وضعیت کنونی افغانستان که در آن به موقعیت جغرافیایی، آب و هوا، جمعیت و مساحت آن. مطالب مهمی چون اقوام موجود در کشور نیز، مورد شناسایی اجمالی قرار خواهد گرفت.

از میان اقوام موجود در افغانستان، برخی به تشیع شهرت یافته‌اند که بیشتر شیعه اثناعشری هستند؛ مهم‌ترین آن‌ها؛ قوم هزاره، قزلباش و خلیلی می‌باشند. با این همه امروزه شیعیان، تقریباً با هزاره مترادف شناخته می‌شود. قوم هزاره در طول تاریخ بیش از دیگران مورد انواع ستم‌ها، کشتارها و محرومیت‌ها قرار گرفته‌اند؛ از این رو در مورد این قوم بیشتر توضیح می‌دهیم.

البته در میان اقوام دیگر (تاجیک، بلوچ، پشتون) نیز شمار اندکی شیعه دوازده امامی و اسماعیلی وجود دارد. چنانچه اقوام کوچک دیگری نیز در افغانستان هستند که بدان‌ها اشاره خواهد شد.

تشیع و مفاهیم آن، بحث بعدی است که در آن به مسائلی چون مفهوم شیعه در لغت و اصطلاح، انواع فرقه‌های شیعه، اندیشه شیعیان - به ویژه فرقه اصلی آنان یعنی امامیه - نیز به اجمال بررسی می‌شود.

این کتاب در هفت فصل سامان یافته و تاریخ تشیع در افغانستان را از آغاز تا قرن هفتم پی می‌گیرد:

فصل نخست به کلیات اختصاص دارد و در آن مباحث مقدماتی چون شناسایی افغانستان کنونی از لحاظ موقعیت جغرافیایی، جمعیت، تقسیمات داخلی، اقوام، جغرافیای تاریخی و مسائل مربوط به تشیع ارائه شده است؛ فصل دوم به ورود تشیع به افغانستان می‌پردازد و منطقه غور که نخستین منطقه در پذیرش این مذهب است، مورد بحث قرار گرفته. در این فصل به محدوده غور، ورود تشیع به آن، اقوال موجود درباره تشیع غوریان و سیر تشیع تا سقوط غوریان در قرن هفتم پرداخته شده است؛

فصل سوم تاریخ تشیع در منطقه سیستان (جنوب، جنوب غرب و بخش‌هایی از شرق افغانستان) را پوشش می‌دهد و جغرافیا و نفوذ تشیع به آن سرزمین را بررسی می‌کند و دگرگونی‌های گوناگون تاریخی شیعیان را تا قرن هفتم دنبال می‌کند؛

فصل چهارم بلخ را هدف قرار داده است و با بیان حدود بلخ پس از اسلام، حضور تشیع در مناطق گوناگون آن و گذشته شیعیان آن دیار را تا قرن ششم بررسی می‌کند؛

فصل پنجم وارد تاریخ تشیع در غرب افغانستان شده، سیر تشیع و گذشته شیعیان را در هرات و اطراف آن مورد بررسی قرار می‌دهد؛

فصل ششم یکی از موضوعات مهم در گذشته شیعیان افغانستان، یعنی تعامل آنان با اهل سنت را وجهه همت خود قرار داده است و مبانئ تعامل و رویکردهای گوناگون در باره آن را به بحث می‌گذارد. این فصل روابط شیعیان با اهل سنت افغانستان را از گذشته‌های دور تا دوران معاصر بر شمرده و بررسی کرده که بسی تأمل برانگیز و آموزنده است؛

فصل هفتم به علل روی آوردن مردم افغانستان به آیین تشیع پرداخته و زمینه‌های مختلف حضور و گسترش مذهب اهل بیت علیهم‌السلام در میان آنان را برشمرد و به بسیاری از پرسش‌ها در این باره پاسخ داده است. در پایان بر این نکته اساسی باید تأکید کرد که بررسی تاریخ تشیع در افغانستان، فقط با انگیزه کشف حقایق گذشته، افزایش آگاهی از گذشته طلایی مردم افغانستان و روشن کردن قسمتی از تاریخ ملت ما صورت پذیرفته است. از خداوند بزرگ توفیق ملت افغانستان را در حفظ وحدت ملی، کسب رفاه و عدالت اجتماعی و دوری از اختلاف مذهبی، زبانی، منطقه‌ای و قومی مسئلت دارم.

۸۴/۱۱/۲۵

مطابق ۱۵ محرم الحرام ۱۴۲۷ ق

عبدالمجید ناصری داودی